

Anknytningsrelationen mellan familjevårdaren och det placerade barnet

- En litteraturstudie

Ida Westerholm

Examensarbete
Det sociala området
2010

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	3044
Författare:	Ida Westerholm
Arbetets namn:	Anknytningsrelationen mellan familjevårdaren och placerade barnet – En litteraturstudie
Handledare (Arcada):	Arla Cederberg
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>I detta examensarbete redogörs anknytningsrelationen mellan familjevårdare och placerade barnet. Syftet var att redogöra om man som familjevårdare har möjligheter att bilda en anknytningsrelation till placerade barnen. Mina frågeställningar är: Vilka är utmaningar hos familjevårdare när det gäller att skapa en relation till placerade barn? Kan man inom familjevården få till stånd en trygg anknytningsrelation mellan barn och fosterföräldrar? Vilka är utmaningar hos familjevårdare/fosterföräldrar när det gäller själva rollen som familjevårdare? Den teoretiska referensramen innefattar, delat föräldraskap, biologiskt föräldraskap, anknytningsrelationsteorin och fosterföräldraskap. Examensarbetet utfördes som en litteraturstudie där det valdes relevanta forskningsartiklar och studier. Analysen av texter gjordes genom innehållsanalys där kategorier utformades av forskningsfrågorna. I resultatet framgick att de finns möjligheter i familjevården att anknytningsrelationer bildas mellan familjevårdare och placerade barn. Detta om omständigheterna är de rätta. Barnets goda tidiga erfarenheter bidrar till skapandet av en relation. Biologiska föräldrarnas, barnets och fosterföräldrarnas förhållning till varandra bidrar också till relationsbildning. Vidare kan familjevården ses på många sätt som vanligt föräldraskap med vissa särskilda skyldigheter. Fosterföräldrarna har en utmaning i att dela sitt föräldraskap med de biologiska föräldrarna. Föräldrarollen kan också bli bristande på grund av att familjevårdaren inte har ett biologiskt band till barnet eller för att de inte har möjligheten att bestämma över barnets saker.</p>	
Nyckelord:	Familjevård, Anknytningsrelation, Placerat barn
Sidantal:	49
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	3044
Author:	Ida Westerholm
Title:	The attachment relation between family carer and a child in placement – A literature review
Supervisor (Arcada):	Arla Cederberg
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>In this degree thesis the attachment relation between the family carer and the foster child presented. The aim was to present if there was possibilities in foster care to form an attachment relation to the foster children. The questions are as follows: What challenges does the family carer face when trying when forming a relation to the foster children? Is it possible to create a safe attachment relation between children and family carer? What challenges do the family carer/foster parent face in the role of a family carer? The theoretical view consists of shared parenting, biological parenting, attachment relation theory and foster parenting. Degree thesis was made as a literature review where relevant articles and studies were chosen. The analysis was made as a content analysis where relevant categories were made based on the questions. The conclusion in this degree thesis showed that there are possibilities to form attachment relation in foster care if the circumstances are right. The good early experiences of a child contribute to the creation of a relation. Biological parents', childs and foster cares relationship to each other contribute to the creation of a relation. Foster care can be seen as regular parenting with some special obligations. Foster parents have a challenge when it comes to sharing the parenting with biological parents. The role as a parent can be insufficient related to the fact that the foster carer has no biological connection to the foster child and has little possibilities to control the errand of the child.</p>	
Keywords:	Family care, Attachment relation, Child in placment
Number of pages:	49
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	3044
Tekijä:	Ida Westerholm
Työn nimi:	Perhehoitajan ja sijoitetun lapsen kiintymyssuhde – Kirjallisuustutkimus
Työn ohjaaja (Arcada):	Arla Cederberg
Toimeksiantaja:	
<p>Tiivistelmä: Tässä opintäytetyössä tarkastellaan perhehoitajan ja sijoitetun lapsen kiintymyssuhdetta. Opinnäytteen tavoitteena on selvittää jos perhehoitajana on mahdollista muodostaa kiintymyssuhde sijoitettuun lapseen. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: Mitkä ovat perhehoitajan haasteet muodostaessa suhdetta sijoitettuun lapseen? Voiko perhehoidossa savuttaa turvallisen kiintymyssuhteen? Mitkä ovat perhehoitajan/sijaisvanhemman haasteet perhehoitajan roolissa? Teoreettiseen viitekehykseen sisältyy jaettu vanhemmuus, biologinen vanhemmuus, kiintymyssuhdeteoria ja sijaisvanhemmuus. Opinnäytetyö tehtiin kirjallisuustutkimuksena jolloin teksti perustuu artikkeleihin ja tutkimuksiin. Analyysi tehtiin sisältöanalyysinä josta syntyi kategorioita tutkimuskysymyksistä. Tuloksesta ilmeni että perhehoidossa on mahdollista että kiintymyssuhde muodostuu perhehoitajan ja sijoitetun lapsen välille. Lapsen hyvät varhaiset kokemukset avustavat suhteen muotoutumista. Biologisten vanhempien, lapsen ja sijaisvanhemman molemminpuolinen suhtautuminen toisiinsa avustaa myös suhteen muotoutumiseen. Lisäksi tuloksessa ilmeni että sijaisvanhemmuutta voi pitää tavallisena vanhemmuutena tietyin velvollisuuksin. Sijaisvanhemmillä on haaste jaetussa vanhemmuudessa yhdessä biologisten vanhempien kanssa. Vanhemmuuden rooli voi myös jäädä puutteelliseksi koska perhehoitajalla ei ole biologista sidettä lapseen tai koska hän ei voi päättää lapsesta koskevia asioita.</p>	
Avainsanat:	Perhehoito, Kiintymyssuhde, Sijoitettu lapsi
Sivumäärä:	49
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
1.1	Bakgrund	7
1.2	Syfte och frågeställningar	8
1.3	Avgränsningar	9
1.4	Centrala begrepp	9
2	FAMILJEVÅRDEN I BARNSKYDDET	10
2.1	Barnskyddets instanser	10
2.2	Familjevård	11
3	TEORETISK REFERENSRAM	14
3.1	Ett delat föräldraskap	14
3.2	Biologiskt föräldraskap	15
3.3	Vad menas med anknytningsrelation	15
3.4	Störningar i anknytningsrelationen	17
3.5	En ny anknytningsrelation	18
3.6	Fosterföräldraskap	21
4	METODBESKRIVNING	23
4.1	Litteraturstudie	23
4.2	Innehållsanalys	24
4.3	Urvalskriterier	25
4.4	Databassökning	26
5	RESULTATREDOVISNING	30
5.1	Utmaningar i familjevårdarens relations skapande till placerade barn	31
5.1.1	<i>Inre faktorer</i>	31
5.1.2	<i>Yttre faktorer</i>	33
5.2	Trygg anknytningsrelation mellan barn och föräldrar i familjevården	34
5.2.1	<i>Familjevårdens möjligheter</i>	34
5.2.1	<i>Familjevårdarens egenskaper</i>	36
5.3	Familjevårdarens roll som förälder	37
5.3.1	<i>Föräldraroll</i>	37
5.3.2	<i>Delat föräldraskap</i>	39
6	DISKUSSION	41
6.2	Resultatdiskussion	41
6.3	Metoddiskussion	44

6.4	Avslutande diskussion	45
6.5	Förslag till fortsatt forskning	45
KÄLLOR	46

1 INLEDNING

I detta kapitel redogör jag för bakgrunden till mitt ämnesval. Jag beskriver också mitt syfte och mina frågeställningar. Jag kommer att redogöra för mina avgränsningar och centrala begrepp i mitt arbete.

1.1 Bakgrund

Anknytningsrelationen mellan moder och barn har intresserat mig länge, och speciellt då den förekommer inom barnskyddet. Anknytningsrelationen är ett ämne som behandlats mycket, det har t.ex. har det gjorts böcker och undersökningar om anknytningsrelationen. Undersökningarna kan variera beroende på till exempel vem det gäller, vilken synvinkel man anlägger och vad det är som forskaren vill komma fram till. Oberoende av sambandet mellan studierna har flera av dem olika resultat, och skillnaderna i resultaten visar att det finns ett behov av fortsatt forskning inom ämnet. Anknytningsrelationen och föräldrarollen intresserar mig mest inom familjevården.

Jag gjorde min fördjupade praktik på ett familjehem och fick följa med familjevårdarens arbete och vardag i hemmet. När ett barn placeras i ett familjehem ges barnet ett hemligt ställe där det fått skydd och kärlek. Ett familjehem är en vårdenhet som liknar en ”vanlig” familj. I familjehemmet får barnet nära människorelationer och en hemlik uppväxt. Familjevårdarens arbetsuppgift är inte lätt och den kan medföra många problem. Familjevårdare ska hjälpa barnet och skapa en relation till det. Barnen har ofta haft dåliga anknytningsrelationer då de kommer till familjehemmet och det kan vara svårt att skapa en relation till familjevårdaren.

På min praktikplats började jag fundera på familjevårdarens relation till det placerade barnen och hur problematisk placeringen kan vara. Jag ville ta reda på hur anknytningen bildas mellan familjevårdare och placerade barn och vilka utmaningar det finns. Det vill säga om det finns möjligheter att skapa en tidig anknytningsrelation i familjevård och hur familjevårdare uppfattar sin föräldraroll. Det räcker dock inte till en uttömmande

resultatredovisning som täcker hela området. Jag önskar ändå att denna forskning ska väcka nya diskussioner och hoppas att man framdeles kan fylla upp det som fattas i undersökning gällande familjevårdarens och barnets anknytningsrelation. Till familjevårdare eller andra som arbetar med placerade barn vill jag förmedla kunskapen om hur viktigt det är att det finns en anknytning mellan familjevårdaren och barnet.

Jag har valt att göra en litteraturstudie som belyser relationen mellan familjevårdaren och det placerade barnet, med särskild inriktning på deras anknytningsrelation. Sex stycken artiklar har blivit analyserade för att skapa förståelse och belysa svårigheten i att fostra andras barn. Familjevårdare och fosterförälder är begrepp jag använder i detta arbete därför att båda används när man talar om föräldraskap i denna form.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet i examensarbetet är att redogöra för familjevårdarens anknytningsrelation till placerade barn och om man som familjevårdare kan skapa en anknytningsrelation till barnen.

Mina frågeställningar är:

Vilka är utmaningarna hos familjevårdare när det gäller att skapa en relation till placerade barn?

Kan man inom familjevården få till stånd en trygg anknytningsrelation mellan barn och föräldrar?

Vilka är utmaningarna hos familjevårdare/fosterföräldrar när det gäller själva rollen som familjevårdare?

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att koncentrera mig på familjevården i barnskyddet. Jag har avgränsat ämnet till familjevårdarens utmaningar i skapandet av en relation till placerade barn och rollen som familjevårdare. Jag har valt att inte skriva om andra placeringmöjligheter i barnskyddet och tyngdpunkten ligger inte heller vid barnets upplevelser.

Jag har valt att skriva om familjevårdaren och dess synvinkel i ett familjehem. Det betyder att jag fokuserar mig på familjevårdarens perspektiv och redogör för rollen som ligger bakom dennes arbete och/eller föräldraskap. Jag kommer även att ta reda på om det finns möjligheter i familjevården att skapa en anknytningsrelation mellan vårdaren och det placerade barnet.

1.4 Centrala begrepp

Jag belyser kort de centrala begreppen som används i arbetet. Begreppen är familjevård, anknytning och föräldraskap.

Familjevård är benämningen som kom i bruk år 1992, då familjevårdarlagen trädde i kraft. Med familjevård menas vård av omhändertagna barn och unga eller barn och unga i öppenvården, samt vård av handikappade, psykiskt rehabiliterade eller äldre. De som vårdar barn och unga kallas fosterförälder. (Ketola 2008:18)

Anknytningsteorin är en av de kändaste teorierna. Anknytningsteorin belyser hur barnet bygger en levnadsstrategi i farliga omständigheter. Anknytningsteorin granskar barnets anknytningsmodeller och försöker förklara dem. Barnet skall ges stöd till att växa och möjligheter att anknyta sig till vuxna. (Tuovila 2008:30)

Man kan dela *föräldraskap* i biologiskt, socialt och psykologiskt föräldraskap. Den biologiska föräldern är den som föder eller avlar barnet. Den sociala föräldern är den som lever med barnet. Till psykologiskt föräldraskap hör barnets och föräldrarnas emotionella band och anknytning. Dessa kan alla vara förknippade med varandra eller ses som skilda föräldraskap. (Yesilova 2007:59–61)

2 FAMILJEVÅRDEN I BARNSKYDDET

I detta kapitel redogör jag för barnskyddets olika enheter med fokus på vård utom hemmet och familjevård. Jag beskriver även kort förebyggande barnskydd, öppenvård, brådskande placering och omhändertagning. Jag kommer inte att ta upp anstaltsvården eller eftervården i barnskyddet.

2.1 Barnskyddets instanser

Enligt barnskyddslagen (13.4.2007/4171§) har barnets föräldrar och andra vårdnadshavare huvudansvaret för barnets välfärd. Myndigheter ska erbjuda stöd och hjälp för föräldrar och vårdnadshavare. Barn- och familjeinriktat barnskydd innebär att man utreder behovet av barnskydd, upprättar klientplaner samt erbjuder stödåtgärder inom öppenvården. Till det barn- och familjeinriktade barnskyddet hör öppenvård, brådskande placering av barn, omhändertagning samt vård utom hemmet, eftervård och förebyggande barnskydd. Barnskyddet i Finland omfattar både service för barn och barnfamiljer och ingripande i föräldraskapet och familjerelationer. Barnskyddets arbetare måste stöda barn och föräldrar i situationer där vården och fostran är i riskzonen. Samtidigt ska de kontrollera, värdera, ändra och möjligen arrangera föräldrasituationer mot någons vilja och tycke. (Pösö 2007:65)

Med förebyggande barnskydd (3§) främjas och tryggas barns uppväxt, utveckling och välfärd samt ges det stöd i föräldraskapet. Det förebyggande barnskyddet omfattar sådant stöd som ges till exempel inom undervisning, ungdomsarbete, dagvård, vid rådgivningsbyråerna och inom annan social- och hälsovård.

Öppenvård (34§) är det organ som ansvarar för att socialvården skall utan dröjsmål agera om uppväxtförhållandena äventyrar eller inte tryggar ett barns hälsa eller utveckling, eller om ett barn genom sitt beteende äventyrar sin hälsa eller utveckling. Stödåtgärderna inom öppenvården skall främja och stödja ett barns positiva utveckling. Öppenvården

sker i samarbete med barnet, föräldrarna, vårdnadshavarna eller andra personer som svarar för barnets vård och fostran.

Brådskande placering enligt barnskyddslagen (38§) sker om ett barn befinner sig i omedelbar fara eller annars är i behov av brådskande placering och vård utom hemmet. Barnet kan i brådskande ordning placeras i familjevård, anstaltsvård eller i annan vård och omsorg barnet behöver. Den brådskande placeringen pågår i högst 30 dagar.

Omhändertagningens villkor behandlas i barnskyddslagens paragraf 40. Den första orsaken till omhändertagning är då barnets vård och välfärd blir hotat. Hoten av bristande vård och utveckling kan finnas i barnets hem eller i andra utvecklings omständigheter. En annan orsak för omhändertagning är att barnet själv riskerar sin hälsa eller utveckling.

Stödåtgärder ordnas i första hand inom öppenvården men om barnets bästa kräver vård utom hemmet (49§) skall det ordnas utan dröjsmål. Vård utom hemmet skall ordnas så att strävan efter att återförena familjen beaktas utifrån barnets bästa. Barnet kan placeras i familjevård, i professionella familjehem, på anstalt eller i annan vård som lämpar sig med hänsyn till barnets välfärd. Det centrala i placeringen och i valet av vårdplats är att man tar hänsyn till barnets bästa, barnets enskilda behov och utveckling. Då barnet placeras i vård utom hemmet ska barnet ha rätt till gott bemötande och lämplig vård. Barnet ska ha möjlighet att träffa sina närmaste, socialarbetare eller andra barnskyddsarbetare. (Saastamoinen 2008:30)

2.2 Familjevård

Familjevård ges hos släktingar, hos en närstående familj eller på fosterhem. Ett professionellt familjehem ska ha antingen familjehemstillstånd eller institutionstillstånd. Enligt familjevårdarlagen (3.4.1992/312) är en familjevårdare en person genom sin utbildning, erfarenhet och sina personliga egenskaper kan ge familjevård. De personliga egenskaperna bedöms i diskussioner tillsammans med socialmyndigheterna. Titeln familjevårdare används då familjevården är den ena förälderns huvudsysselsättning. Familjevårdaren får lön och kompensation för kostnader. Familjevårdaren ska få

utbildning och arbetshandledning vid behov.

Socialvårdslagen (17.9.1982/710) avser att man i familjevård ordnar vård, fostran eller annan omvårdnad av en person dygnet runt utanför dennes egna hem. Målet med denna vård är att ge barnet familjeliknande förhållanden och nära människorelationer samt att främja barnets grundtrygghet och sociala utveckling. Familjevård ges när fostran eller annan omvårdnad inte kan ordnas på något annat sätt i eget hem eller genom andra serviceformer. Enligt Saastamoinen (2008:27) har barnets placering på anstalter och i professionella familjehem tilltagit och fosterhemsplaceringar minskat. Målet är att främja familjevård framom anstaltsvård.

Det finns en skillnad mellan fosterhem och professionella familjehem. Med fosterhem menar man en familjevårdare som gjort uppdragsavtal och vårdar barnen i det egna hemmet. I ett fosterhem kan man samtidigt vårda fyra barn samt familjevårdarens egna barn. Samtidigt vårdade barn kan uppgå till sju stycken om det finns två vårdande vuxna som enligt familjevårdarlagen har behörighet. Fosterhem passar bäst för små barn som inte haft problem i utvecklingen. Man strävar efter att placera barnen i fosterhem då man anser att placeringen kan bli långvarig. (Saastamoinen 2008:28–29)

Professionella familjehem är en vårdform som ligger mellan fosterhem och anstaltsvården. Professionella familjehem skall ha ett uppdragsavtal med kommunen eller kommunalförbundet. De finns minst två personer som bor, vårdar och fostrar i familjehemmet. Barnen kan vara krävande och behöver mera uppmärksamhet än andra barn, därför krävs det utbildning av familjevårdare. Samtidigt kan man vårda högst sex barn. Familjehem kan kallas fosterhem och föräldrarna där brukar kallas fosterföräldrar eftersom man betonar föräldraskapet och begreppen har vunnit hävd. (Saastamoinen 2008:29–30)

SOS-lapsikylä är en hemlik vårdform där vården sker i egnahemshus som bildar en lite by. Det finns fem stycken byar i Finland. Byarna är en kombination av familjevård och anstaltsvård. By föräldern är en bestående och trygg vuxen. Vården handhas oftast av bara en mamma men också by ledaren ansvarar för barnens vård. (Ketola 2008:19)

Före ett barn ska placeras i familjevård söker man ett hem som bäst stöder barnets behov. All information om barnet sammanställs och man utreder hurdana människorelationer barnet har format. På detta sätt får fosterfamiljen all information och är redo att träffa barnet. Först bekantar sig barnet och fosterföräldrarna med varandra och barnet lär sig känna sin nya omgivning. Anpassningen till den nya omgivningen tar tid och alla barn som blivit placerade är olika i sina sätt att anpassa sig. (Ahto 1999:16)

3 TEORETISK REFERENS RAM

I detta kapitel redogör jag för det delade föräldraskapet, biologiskt föräldraskap, anknytningsteorin och fosterföräldraskap.

3.1 Ett delat föräldraskap

Barnet i vård utom hemmet har rätt att träffa sina föräldrar och andra närstående personer. Barnen har ofta en anknytning till de egna föräldrarna och andra närstående personer, därför kan barnet ha hat- och/eller sorgkänslor på grund av separationen. Samverkan mellan föräldrarna och fosterföräldrarna är en viktig men en krävande uppgift. Möjliga svårigheter kan uppstå men oberoende dem är relationen nödvändig. Fastän fosterföräldrarna ofta inte accepterar de biologiska föräldrarna eller deras gärningar får de inte döma barnets egna föräldrar. Barnets egna föräldrar kan ha svårt att komma till familjehemmet om de känner sig skyldiga och underlägsna. Det är ett stöd för barnet om det kan skapa en relation till alla dess föräldrar och föräldrarna inte tävlar om barnets anknytning eller gunst. (Ahto 1999:22–23)

Kontakten mellan de biologiska föräldrarna och barnet under placeringen är mycket viktig. Kontakten ses inte alltid som ett hot utan som en gynnsam faktor i anknytningsrelationen. Då fosterföräldrarna upprätthåller kontakten och accepterar de biologiska föräldrarna stöder det placeringens målsättningar. Det finns förstås fall där barnet inte vill träffa sina biologiska föräldrar eller där det inte främjar barnets välmående. Till exempel i fall där det förekommit våld eller försummelse, i dessa fall är det viktigt att lyssna på barnet och dess vilja. (Valkonen 2008:115)

När de biologiska föräldrarna stöder barnets anknytning till nya hemmet och till de nya föräldrarna då de inte har orealistiska förhoppningar om att barnet skall återvända hem. De biologiska föräldrarna måste förstå att de på ett gott sätt ännu kan vara föräldrar och samtidigt stöda barnet i utvecklingen. Här måste barnet också ha fosterföräldrars lov att anknyta sig och ha möjlighet att skapa en känsla av att fosterföräldrarna bryr sig. Därför måste fosterföräldrar ha ett bra sätt att uttrycka sig själv känslomässigt. (Tuovila 2008:48)

3.2 Biologiskt föräldraskap

Föräldraskapet medför många uppgifter. Att bli förälder till en ny individ kräver förståelse och förberedelse inför en helt ny relation. Moderns och faderns relation förändras också, och om man haft barn tidigare måste man se till att syskonen också är förberedda. Föräldrarna skapar en oro under graviditeten och inför det kommande föräldraskapet. Detta innebär att genast då barnet föds skapar barnet och föräldern en viktig kontakt som pågår under barnets hela utvecklingstid. (Hwang & Nilsson 1995:92–93)

Moderskänslan skapas bara tillsammans med barnet, i växelverkan mellan modern och barnet. Under graviditeten har modern förberett sig för att bli moder. I det första skedet möter modern barnet och lär sig känna det, och barnet möter yttervärlden och sin moder. I det andra skedet får barnet en självbild och modern får en självbild som moder till just detta barn. (Niemelä 2003:237–238) Barnet är först en främmande värld för modern och hon kan känna sig mycket osäker. Senare lär sig modern barnets sätt och kan förutse barnets behov. (Niemelä 2003:245) Om modern av någon orsak inte känner sig som en mor för barnet kan hon lätt stå utanför de känslor som borde uppstå. Det betyder att modern kan bli deprimerad fastän hon fungerar som moder och sköter om barnet. (Niemelä 2003:251)

Man kan säga att faderns relation till barnet är oberoende av modern. Fadern har en egen relation till barnet från barnets första början och han anknyter lika mycket till barnet som modern. Föräldraskap medför ett helt nytt ansvar och förberedelserna bygger på många faktorer, exempelvis om mannen har velat bli fader, hans oro för parförhållandet och den ekonomiska situationen. (Sinkkonen 2003:262–263)

3.3 Vad menas med anknytningsrelation

John Bowlby, en brittisk psykiater som beskrev anknytningsteorin, märkte att tidig separation kan leda till antisociala beteenden och andra psykiska problem. Inspirerad av Bowlbys visioner analyserade Mary Ainsworth moderns och barnets interaktion. Hon sökte efter upprepade och typiska anknytningsmodeller. Enligt hennes observationer skapades en forskningsmetod där man kan bestämma kvaliteten på barnets anknytning. Anknytningsrelationsmetoden hjälper oss att förstå symptom och problem hos barn och vuxna som är traumatiserade och som upplevt separation. (Sinkkonen 2003:92)

Barnet har ett medfött behov att anknyta sig till sin vårdare. Det betyder att barnet anknyter sig till den närmaste vuxna för sin egen säkerhets skull. På grund av att babyn alltid har någon vuxen nära anknyter hon sig alltid till någon, även till den som försummar, som är distant eller till och med hatfull, om inget bättre finns till förfogande. I den tidiga anknytningen binds modern och barnet av de sensoriska sinnena, såsom doft, hud, hörsel, och amning. Barnet använder gråt som anknytningsbeteende. Senare använder sig barnet av leenden och joller som kontaktmetod. Då barnet växer kan det krypa fram till modern, och senare gå. Barnet lär sig också att målorientera sig enligt sina egna behov. (Sinkkonen 2003:93)

Hautamäki har i boken ”Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen”(2001) samlat teorier av Ainsworth och hennes undersökningsgrupp. I boken beskriver Ainsworth tre strategier där barnet försöker hålla och säkra anknytningen till den personen som finns till förfogande. Anknytningsteorins tre anknytningsmodeller är trygg, undvikande, och ambivalent. Genom att observera barnets beteende kan man göra en hypotes om vilken anknytningsmodell barnet använder sig av. Barn som är trygga och som har en säker anknytningsrelation lär sig att lita på moderns tillgänglighet. De har lärt sig att modern fungerar som skydd då barnet undersöker världen. Trygga barns mödrar reagerar sensitivt, snabbt, konsekvent och relevant på barnets behov. (Hautamäki 2001:36) Barn som är undvikande anknutna har lärt sig att inte använda modern som garant för sin säkerhet. Vid separation reagerar barnet med minimal stress, och det reagerar undvikande då modern kommer tillbaka. Barn som blivit försummade kan också förvränga sina känslouttryck i en överpositiv riktning som ändå inte motsvarar deras riktiga känslotillstånd, men som tillfälligt upptar den deprimerade moderns uppmärksamhet. Ambivalenta eller motverkande barn representerar enligt Ainsworth barn som inte har kunnat organisera strategier för att kontrollera moderns komplicerade och oförutsägbara interaktionssätt. (Hautamäki 2001:36–37) Senare märkte man att en grupp med barn blev utanför dessa tre kategorier. I boken ”Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus” förklarar Sinkkonen att barnen inte hittade någon fungerande strategi för anknytningsbeteende utan de verkade häpnadslagna och yrande. Main och Solomon namngav denna anknytningsmodell desorganiserade. (Sinkkonen 2003:96)

I och med dessa undersökningar i den tidiga anknytningsrelation mellan moder och barn har man kunnat dra slutsatser om hur barnet anknyter sig till sina närmaste, hur det på-

verkar barnets senare utveckling och hur den går vidare till senare generationer. Den tidiga anknytningskontinuitet eller möjliga ändringar påverkar barnets trygga utveckling och har därmed positiva återspeglings på barnets kognitiva, emotionella och sociala utveckling. (Sinkkonen 2001:152)

3.4 Störningar i anknytningsrelationen

Enligt anknytningsrelationsteorin har barndomens tidiga relationer en effekt på känslornas och tänkandets utveckling. I interaktion med andra lär sig barnet att väcka föräldrars uppmärksamhet då de behöver skydd och tröst. Barnet lär sig att lita på andra och kan förutse andras beteende. Anknytningsmodellen stöder barnet att se och tolka sin omgivning och att hantera stressfyllda situationer och känslor. Det är viktigt att förstå mekanismer som påverkar anknytningshållbarhet eller förändring i barndomen. En trygg anknytningsrelation mellan moder och barn hålls trygg i bra förhållanden. Stressfyllda och traumatiska erfarenheter kan orsaka att barn som har en trygg anknytning blir otrygga. Den tidiga barndomens anknytningsrelationer är kopplade till den sociala, emotionella och kognitiva utvecklingen. Oberoende av om anknytningsmodellen har varit trygg eller otrygg är det barnets enda möjliga, men ändå inte alltid bästa. Man kan alltid betona styrkor eller kompensera svagheter. Anknytningsrelations modeller är kopplade till olika åldrar och utvecklingskedan. Hur barnet blivit anknutet och vuxit upp har en stor betydelse för hur hon övergår till nästa utvecklingsstadium. Därför kan barn i olika anknytningsförhållanden ha olika svårigheter och styrkor i utvecklingen. (Punamäki 2001:175–180)

I lekåldern ska barns utveckling gå ut på att skapa människorelationer och att få kontroll över känslor. Barnet ska lära sig att hantera egna känslor och därmed också kunna dela dem med sig. Tryggt anknutna barn kan lita på andra och undersöka omgivningen, medan barn som anknutit sig undvikande har en förvrängd syn på världen och de har därför svårt att lära känna omgivningen. Ambivalent anknutna hamnar lätt i konflikt med vänner och vuxna. (Punamäki 2001:181) Senare i barndomen, då barnet går vidare i sin utveckling och vänskap blir viktigare och tankesättet mer utvecklat, kan undvikande barn bli utanför den sociala gemenskapen. Ambivalenta barn kan skapa vänskapsrelationer men har djupa konfliktrelaterade känslor. Här har trygga barn en bra start eftersom de

har utvecklas i problemlösning och känsloreaktioner. (Punamäki 2001:183) I den fortsatta utvecklingen mot ungdomen skapas nya problem i dessa olika grupper. Den unga kan och ska i detta utvecklingsskede skapa lösningar till problem i livet, och bli uppväckt av hormonella förändringar. Undvikande barn har svårt i relationer och ambivalenta har svårt med nya och gamla känslor som ofta dyker upp i ungdomen. (Punamäki 2001: 183-184)

Det finns enligt Punamäki (2001:185) stora skillnader i barns sätt att klara sig i traumatiska situationer. En traumatisk händelse hör inte till barndomen och stör därför barnets utveckling. Med detta menar Punamäki att det är viktigt att förstå barnets anknytningsrelation för att förstå barnets erfarenhet av traumat. Enligt copingmetoderna försöker barnet skydda sig själv, påverka och dämpa sina tankar och känslor. De olika anknytningsmodellerna påverkar hur barnet hanterar en traumatisk händelse och hurdan mängd och typ symptomen är. Barn med den trygga modellen litar på sina egna strategier och på andra vuxna. Barn som har en undvikande modell tror sig ha tillräckligt med krafter att hantera situationen själv och litar inte på en vuxen. Ambivalent anknutna barn söker stöd och litar inte på sina egna copingmetoder. (Punamäki 2001:185–189)

3.5 En ny anknytningsrelation

I anknytningsrelationen mellan barn och förälder påverkar bådars aktioner hur barnet anknyter sig till föräldern och hur föräldern anknyter sig till barnet. Där bildas en relation som är ömsesidig. Till föräldrarnas anknytningsmodell hör att ta hand om barnet och skydda det, hit hör också en stark känslomässig relation. (Kalland 2001:199) Hela graviditeten är en process och en period där moderns tankesätt förändras och fokuseras på barnet. Barnets bästa och hälsa är i moderns händer under hela graviditeten och inför det kommande. Redan bristande förberedelser inför barnets födelse kan påverka hur en anknytning bildas mellan modern och barnet. Modern kan försumma barnets och hennes behov även innan barnet har fötts. (Kalland 2001:200)

Barn som har upplevt trauman under anknytningen har under uppväxten haft dåliga upplevelser i samband med närhet, separation eller återseende av föräldrar, eller i samband med alla tre. Barnet kan ha fruktat misshandel, kan ha vaknat ensamt eller blivit försummat. I sådana fall har barnet skapat en inre strategi åt sig själv och om andra den

möter. För barnets utvecklings skull ska det ha möjlighet till i alla fall en säker och konstant människorelation. (Tuovila 2008:39, Kalland 2001:204)

Barn som blivit adopterade eller placerade har ett starkt behov av att ta kontakt med okända människor och har svårt att lita på föräldrarna. Barnen kan avvika från trygga barn genom att det inte tar ögonkontakt och inte vill ha tröst. Kroppskontakten kan vara avvikande och barnet kramar sig antingen fast vid en vuxen eller är likgiltigt. Det kan vara svårt att trösta barnet och gråten kan vara konstant. (Kalland 2001:205) Barn som vuxit upp på anstalt blivit adopterade har aldrig fått känna en vuxen människas närhet och har aldrig haft möjlighet att anknyta sig till någon. Det betyder att det saknas en människa som ger förstahandsvård åt barnet. Dessa barn kommer inte att försöka få kontakt med andra. Här kan man hänföra barnen till en grupp emotionellt tillbakadragna som är nästan autistiska och apatiska. Den andra gruppen består av barn som är sociala och som vill ha uppmärksamhet och som är vänliga. (Kalland 2001:214)

Barnet måste känna sig säkert, ha en trygg uppväxt och ha en vuxen som ger säkerhet. Utan säkerhet kan barnet bli oroligt, okoncentrerat och ha inläringsvårigheter. Ofta kan barnen pröva adoptiv- och fosterföräldrarna för att se vem som tar hand om henne. Man kan se att placerade barn ofta har problem senare i sin utveckling, med sin hälsa och med sitt beteende. (Tuovila 2008:38–39, Kalland 2001:206)

Fastän man i anknytningsteorin talar om anknytningen mellan två individer, påverkar den hela familjen. När vi talar om adoption och placering av barn i en ny familj sker det alltid en ändring i familjesystemet. Det talas mycket om risker vid adoption till eller placering i fosterfamiljer som har egna biologiska barn. Enligt Kalland (2001) finns det undersökningar angående risker vid placering då familjen har egna biologiska barn. Risken stiger inte om familjen har andra adoptiv- eller fosterbarn. Kalland påpekar ändå att största delen av de foster- och adoptivfamiljer som har biologiska barn klarar berömligt sin uppgift. Enligt undersökningar hjälper tidigare erfarenhet av föräldraskap fosterföräldrarna i deras uppgift då det handlar om handikappade eller krävande foster- och adoptivbarn. (Kalland 2001:230)

Åldern har också en stor roll för att anknytningen ska lyckas då barnet blir placerat. Barn under ett års ålder anknyter sig med största sannolikhet säkert till foster- eller adoptivföräldrarna. Kalland (2001:231–232) påpekar att om barnet har bra erfarenheter i

tidig barndom så kan en senare adoption eller placering ändå lyckas. Foster- eller adoptivföräldrarnas sensitivitet att notera barnets behov och svara på dem på rätt sätt hjälper barnets möjligheter att anknyta sig. Barnen reagerar ofta först positivt på sina fosterföräldrar och senare kan de bli objekt för ilska. Med detta menas att barnen riktar sin ångest på dem som är nära henne. Fosterföräldrarna kan vara rädda för att misslyckas och för att de kanske inte förstår att barnet försöker berätta något med sin ångest. Därför är det viktigt att berätta för fosterföräldrarna från hurdana förhållanden barnet kommer, för att fosterföräldrarna med hjälp av den kunskapen ska kunna förstå barnets behov. (Kalland 2001:233) Föräldrarnas möjlighet att förhålla sig empatiskt och varmt till barnet kan ändå vara begränsad då ett barn har störningar i anknytningen. Föräldrar behöver troligen stöd i anknytningen under de första månaderna efter adoptionen eller placeringen. (Tuovila 2008:47, Kalland 2003:214)

Då barnet blir placerat i ett fosterhem eller familjehem är det en stor förändring. Alla barn är olika och kan ha olika reaktioner på placeringen i fosterhemmet. När ett nytt barn kommer till hemmet påverkar det hela familjen fastän alla har förberett sig för det. Alla familjemedlemmar måste finna en ny och egen plats och säkra den nya situationen. Det kan lätt uppkomma avundsjuka mellan fosterbarnen och de biologiska barnen, och fosterbarn kan kräva mera uppmärksamhet, tid och stöd av föräldrarna. (Ahto 1999:20)

Fastän barnet kommer som barnskyddsklient som väldigt litet kan barnets känslomässiga tillstånd vara så skadat att metoderna för att hjälpa henne är nästan omöjliga eftersom barnet har skapat ett skydd åt sig. Det kan hända att det inte alls skapas någon ny anknytning mellan fosterföräldrar eller att relationen kan vara mycket svår och tung. Fosterföräldern har kanske svårt att se något positivt eller glädjande i relationen för att de ska orka fortsätta vården varje dag. Barnet kan vara svårt att hantera eller vårda och då kan det vara viktigt att fundera på orsaker till det och att hitta medel för att arbeta på det. Man försöker alltid undvika en ny placering, men någon gång är det den enda möjliga lösningen och barnet kan bara då få den rätta vården. (Tuovila 2008:46–47)

3.6 Fosterföräldraskap

Den största orsaken att bli fosterförälder är viljan att ge ett hem eller kärlek till ett barn. Dessa grunder de bästa förutsättningarna för att placeringen lyckas. Den viktigaste inre motivationen för att bli fosterförälder är kärlek till barnet, viljan att hjälpa och erbjuda en säker uppväxtmiljö. Kärlek och anknytningen till barnet är givande för fosterföräldern, liksom att de kan ge en säker omgivning åt ett barn som inte haft det. (Valkonen 2008:101–102) Fosterföräldrarna bör älska, vårda, behandla barnet väl, lyssna, göra saker med det, ge råd, stöd och sätta gränser. Det skiljer sig inte från annat föräldraskap. Fosterföräldrarna ska erbjuda vissa materiella saker, eget rum om möjligt, semesterar och hobbyn. Vissa kan ändå se fosterföräldraskap som att sätta mera gränser och ge mera stöd än i biologiskt föräldraskap. (Valkonen 2008:105)

Fosterföräldrarna ska också se till att barnet har en relation till de biologiska föräldrarna. Avsaknaden av de biologiska banden kan ha en inverkan på relationen mellan fosterföräldern och barnet. Enlig Valkonen (2008:106) kan vissa mödrar ha bristande moderkänsla för att de själv inte fött barnet till världen. Hon påpekar att till fosterföräldraskapets utmaningar hör också att inte ha möjlighet att bestämma över barnets saker. Man kan se fosterföräldraskap som en mycket krävande uppgift. Fosterföräldrar har ändå rätten att söka stöd och ledning i fostringsuppgiften främst från socialarbetare.

Mirjam Kalland berättar i boken ”Äidin vauvan varhainen vuorovaikutus” om adoptiv- och fosterfamiljens föräldraskap. Kalland skriver mest om adoptivföräldraskap, men det mesta går också att koppla till fosterföräldrar. Skillnaden är mycket liten. Placeringar i familj brukar vara långvariga och relationen mellan fosterbarnet och fosterföräldrarna skapas för hela livet. Dessa två föräldraskapsformer har ändå olika karaktär. Fosterföräldraskap kan upplösas om det inte fungerar, och adoptivföräldraskap är evigt. Adoptiv- och fosterföräldrarna har yttre ögon som följer deras liv, det är både de biologiska föräldrarna och myndigheterna. De måste visa andra att de duger som föräldrar. (Kalland 2003:204–205) Skillnaden mellan adoptiv- och fosterföräldrar är att par som adopterar barn ofta har förlorat barn eller inte har möjlighet att få barn. Väntan på barn kan vara svår och skapa osäkerhet och väcka känslor där man frågar sig om man duger som för-

ålder. Kvinnan behöver kanske mera en bekräftelse om att hon är en tillräcklig moder. (Kalland 2003:206–207)

Förberedelser inför placeringen ska göras noga att det inte medför problem i vardagen. Ju flera placeringar utom hemmet, desto mera orsakar det problem i barnets anknytning till den vårdande vuxna. När barnet har bott i flera hem eller på flera anstalter ifrågasätts varaktigheten och tillhörigheten i barnets liv konstant. Det är svårt att anknyta sig när man inte känner att man hör hemma någonstans. När ett barn blir placerat i en familj ska fosterföräldrarna få stöd för att man vill skydda placeringen. Stödformer kan vara utbildning, arbetshandledning, stödgrupper, kontakt med socialvårdaren och ledighet. (Känkänen 2009:234)

Fosterföräldraskap är ett samarbete. Placerade barnets socialarbetare är en viktig samarbetspartner för fosterföräldrarna. Man kan vända sig till henne för råd, hjälp och stöd samt för att få instruktioner om samhällets olika stödtjänster, till exempel terapi. Fosterföräldrarna är sakägare i ärenden gällande familjevårdsbarnet. I fall barnets egna föräldrar ber att omhändertagningen ska avslutas ska man reservera ett tillfälle för fosterföräldrarna att bli hörda och de ska bli informerade om beslutet. (Ahto 1999:26–27)

Enligt Janhunen (2008:141) upplever fosterföräldrarna att de inte får tillräckligt med stöd. Fosterföräldrarna önskar att socialarbetarna hade mera tid för att lära känna barnen och familjen. Aktiv kontakt, värdering och förståelse önskades också av socialarbetarna. Både fosterföräldrarna och socialarbetarna bör lära sig att känna igen fosterfamiljens behov av stöd och söka hjälp i tid. I värsta fall känner fosterföräldrarna att de inte kan be om hjälp. I fall de berättar om de är trötta kan socialarbetaren hota att placera barnen någon annanstans. Om de talar om pengar så är de själviska och giriga. I bästa fall fungerar samarbetet väl mellan fosterfamiljen och socialarbetaren. Regelbunden kontakt och problemfri överförning av information hjälper att uppehålla kvaliteten i placeringen.

4 METODBESKRIVNING

4.1 Litteraturstudie

Syftet med en litteraturstudie är att den studerande får en utvecklad och fördjupad kunskap om sitt ämne genom att studera litteratur i ämnet. Kunskap finns i olika former och utvecklas i olika sammanhang. Studien utgörs av data av olika slag i litterär form. Det kan vara vetenskapliga rapporter, tidskrifter, doktorsavhandlingar, lagtexter och historiska dokument med mera. (Friberg 2006:33)

Litteraturbaserade studier genomgår en strukturerad arbetsgång. Man kan säga att tankeprocessen är en spiral eftersom den är i rörelse hela tiden och processerna kan gå in i varandra. Den tar inte slut när man är färdig med sitt arbete, utan den kanske väcker nya tankar och idéer till nästa studie. I litteraturstudien använder man skriven text som material, text som är åtkomlig och offentlig. Det krävs en kritisk granskning och bedömning av varje källa man använder, både då man använder tryckt text och internet. (Friberg 2006:27, Segesten 2006:37–43)

I vissa fall kan det vara svårt att samla information direkt från källorna och då är det lämpligt att ägna sig åt redan skriva dokument. Det kan bero på att källan inte längre finns, att man kanske inte har tillgång till den eller att en person inte är villig att ställa upp för en intervju eller observation. I vissa fall kan personer inte ha lov att ge information. I dessa fall måste forskaren lita på andras upplysningar om ämnet hon vill forska i. I källstudier har man också som fördel att man har tillgång till information om vad människor säger och tycker, källorna är förstås genomtänkta och mindre spontana. Vissa andra problem kan också uppstå i och med att informationen är insamlad av någon annan och den kan därför ha olika syfte. Här kommer betydelsen av källkritiken fram. (Jacobsen 2007:113–114)

I en litteraturstudie vill skribenten kartlägga befintlig forskning inom ett visst område för att skapa ny kunskap om detta område. Man väljer ut de data man vill använda sig av och de kvalitetsgranskas och analyseras. Texter som man använder sig av finns oftast i vetenskapliga tidskrifter och rapporter utgivna av högskolor och universitet. När man söker sin litteratur kan man hitta flera studier eller få studier. Då märker man var forskningsintresset ligger i just det aktuella ämnet. Då man börjar sin litteratursökningspro-

cess hjälper det om man dokumenterar och planerar hela processen. (Friberg 2006: 116-117)

4.2 Innehållsanalys

Jag har valt att använda innehållsanalys som analysmetod för att den lämpar sig bäst till mitt undersöknings syfte och för att jag använder texter som material.

I innehållsanalys delar man upp artikelns resultat för att få fram de aspekter man behöver för det egna syftet, så att man av delarna kan bilda en helhet som blir resultatet. Man kan dela in denna process i olika faser. Man börjar med att läsa igenom texterna som man valt och fokuserar på resultaten. Alla resultat är olika och därför är det viktigt att läsa texterna noggrant. Sedan ska man hitta de viktigaste i resultaten och vad som är det mest betydande för den egna forskningsfrågan. Efter detta gör man en sammanställning av texternas resultat och skapar en översikt av det som ska analyseras. Man jämför texterna och söker likheter och skillnader i resultaten. Sedan för man samman likheter och skapar nya övergripande kategorier. (Friberg 2006:110–112)

Nya kategorier är något som man behöver för att kunna säga att något behandlar samma saker och klarlägger olika synvinklar. Före analysen har undersökaren redan gjort en grundläggande kategorisering. Med hjälp av teori och annan bakgrundsfakta. När man analyserat färdigt och formulerat en beskrivning med grund i nya kategorier. För att ge innebörd till kategorierna skapas en text utifrån de analyserade texterna och de belyses med till exempel citat. (Jacobsen 2007:140, Friberg 2006:110–112)

När man har gjort granskningen av artiklar och studie ska man analysera dem. Jag presenterar artiklar och studier i en översiktstabell (tabell 2) samt i löpande text. I denna översikt får läsaren information om studierna och ser att de är kopplade till problemformulering och syfte. Längre nedan finns en figur med kategorier som bildats av analyserad data. (Friberg 2006:34)

4.3 Urvalskriterier

Om man använder sig av flera källor är det viktigt att kontrollera om källorna är oberoende av varandra. Om två eller flera källor beskriver en situation ungefär på samma sätt kan man nästan säga att det var så situationen gick till. Om källorna ger mycket olika resultat är det bra att kontrollera källans trovärdighet. (Jacobsen 2007: 130)

När man granskar kvaliteten betyder det att vissa texter exkluderas och vissa inkluderas för att passa den egna problemformuleringen och syftet. Jag har använt Friberg Febes kvalitetsgranskningsfrågor för att granska kvaliteten på forskningarna jag valt.

Inklusionskriterier till kvalitativa och kvantitativa artiklar och studier:

1. Artiklarna eller studierna handlar om fosterföräldrar, fosterhem, anknytning/relation, familjehem
2. Artiklarna eller studierna är vetenskapliga
3. Artiklarna eller studierna är publicerade år 1999 framåt
4. Artiklarna eller studierna ska vara publicerade på finska, svenska eller engelska

Exklusionskriterier till kvalitativa och kvantitativa artiklar och studier:

1. Artiklarna eller studierna handlar inte om ämnet
2. Artiklarna eller studierna är inte vetenskapliga
3. Artiklarna eller studierna är publicerade före år 1999
4. Artiklarna eller studierna är publicerade på annat språk än finska, svenska eller engelska

Granskning av studiernas kvalitet i form av frågor:

- Är artiklarna och studierna tillräckligt nära ämnet?
- Är artiklarna och studierna vetenskapliga?
- Är artiklarna och studierna publicerade år 1999 framåt?
- Finns det ett tydligt problem och syfte formulerat?
- Hur beskrivs metoden?

- Hur är undersökningsspersonerna eller urvalet beskrivet?
- Hur är data analyserat?
- Hur hänger metod och teoretiska utgångspunkter ihop?
- Vad visar resultatet?
- Hur har författaren tolkat studiernas resultat?
- Hurdan är etiken?
- Hur diskuteras metoden?
- Återkopplingen till teorin? (Friberg 2006:119–120)

4.4 Databassökning

I en litteraturbaserad studie är data samlat från olika medier. Det är den egna problemformuleringen och syftet som avgör vilka studier som väljs. Dessa kan vara vetenskapliga tidskrifter, rapporter och doktorsavhandlingar, och de kan vara av både kvalitativ och kvantitativ art. Under denna sökningsfas avgränsas vissa texter. (Friberg 2006:33)

Det kan ta lång tid att hitta det rätta materialet fastän det finns mycket att välja mellan. Det kan vara svårt att hitta det som motsvarar det egna informationsbehovet. Hela sökprocessen är en helhet som skapar den färdiga produkten. Under hela sökprocessen är det viktigt att man är kritisk till både hur man går till väga och till de resultat man kommer fram till genom sin sökning. Sökprocessen är inte linjär utan det är ett experiment med olika tekniker, sökord och tillvägagångssätt. Ofta måste man börja om från början för att hitta den nyttigaste informationen. (Östlundh 2006: 46-47)

Varje sökning kräver ett eget tillvägagångssätt och de behövs flera informationskällor för att få det rätta träffresultatet. När man väljer informationskällor är det viktigt att fundera på vilka som är de viktigaste för det egna ämnet och göra avgränsningar redan i detta skede. Sökning i databas uppfattas oftast som tidskrävande och det är ett system som man måste lära sig. Det finns flera typer av databaser och de är ofta indelade enligt ämnesområde. Oftast är databaserna delade i hela texter och i referenser till texter. När man söker i databaser kan det vara svårt att använda sig av sökord, och just de rätta sökorden. Till exempel söker databasen inte synonymer eller olika böjningsformer av ordet. (Östlundh 2006: 52-53)

Jag sökte mitt material till examensarbetet i databaser via Nelli-portalen. Sökorden som använts var fosterhem, fosterföräldrar, familjehem, föräldraskap, anknytning och relation. Sökorden användes också på andra språk såsom finska och engelska, och de kombinerades på olika sätt. Mest tid använde jag till att söka i Academic Search där jag fick 25 träffar, och där jag valde tre stycken artiklar. Andra databaser jag använt presenteras i tabell 1. Det fanns vissa kriterier för vilka artiklar och studier som inkluderades. I början var det svårt att hitta artiklar, och att vara källkritisk var också svårt därför att man lätt vill inkludera alla artiklar man hittar. Jag hade först som kriterium att bara inkludera studier som är skrivna år 2000 och framåt, men jag hittade en artikel skriven 1999 som passade mitt ämne. En artikel som först fanns i fulltext i databasen ERIC visade sig senare finnas bara på Google och den inkluderades också.

Tabell 1. Databassökning på Nelli med olika kombinationer av sökord:

Databas	Sökord	Träffar	inkluderade	exkluderade
Academic search	Familjehem, foster-care, attachment, foster home care	26	2	24
ABI/Inform (ProQuest)	Fosterhome foster-children	0	-	-
SAGE journals online	Fosterhome foster-children	0	-	-
Jykdok	sijaisvanhemmuus, sijaislapset, perhekoti	55	2	53
ARTO	sijaisvanhemmuus, perhekoti	44	-	44
The cambell library	foster care, foster parents,	6	-	6
DOAJ Directory of open access journals	foster care, foster parents	5	-	5
FENNICA	sijaisvanhemmuus, sijaiskudit, perhekodit	42	1	41
Google Scholar	sijaisvanhemmuus, perhekoti, foster care, foster parents	228	-	-
ERIC – education resources information center	attachment, foster care	93	1	92

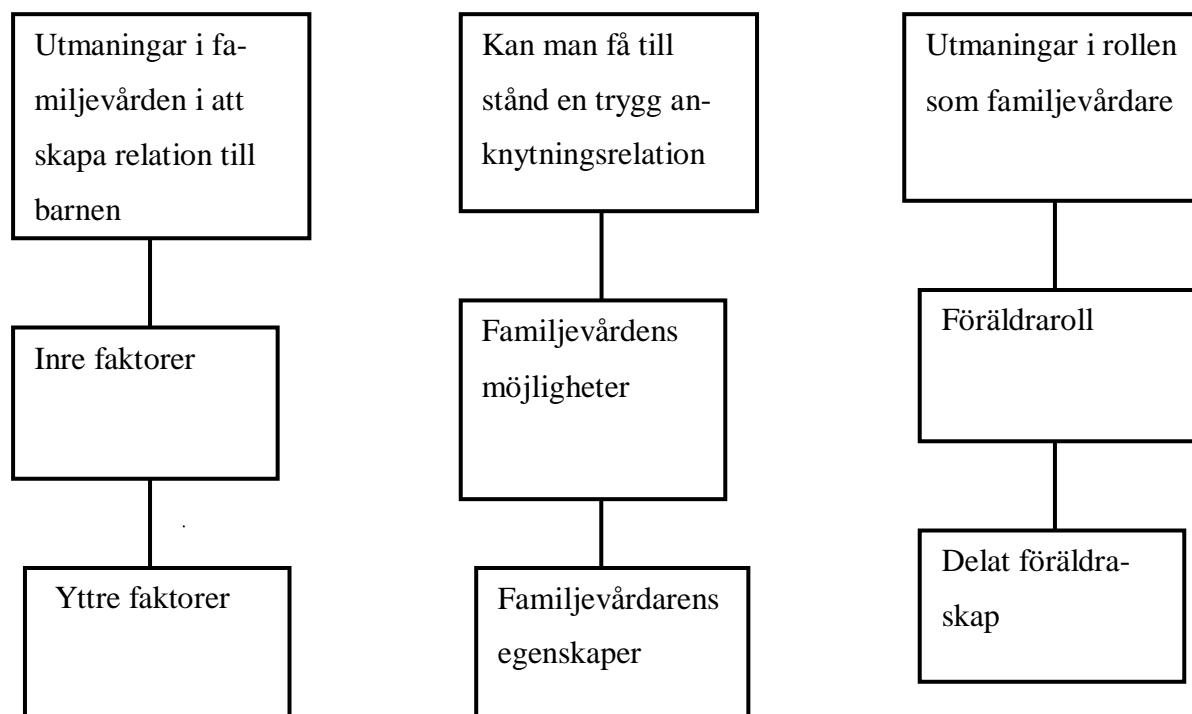
Tabell 2. Översikt av analyserade artiklar och studier

Titel, författare och år	Studie	Problem och syfte	Metod	Resultat o. Diskussion
Andersson Gunvor 2005 Family relations, adjustment and well-being in a longitudinal study of children in care	Forskningsartikel	Artikeln handlar om en långtidsstudie om barn som blivit placerade på barnhem eller i fosterhem. Barnens familjerelation, tidiga anknytning och senare föräldraskapsrelationer och perception över vem som är deras förälder.	Kvalitativ observation, frågeformulär och intervjuer.	Nya inflytelserika anknytningsrelationer kan formas i ett senare skede i barndomen och den tidiga moderbarnrelationen behöver inte skapas. Underökningarna visar att det finns både bra och dålig erfarenhet av fosterhem och att det finns möjligheter att skapa en familj för livet via fosterfamiljen.
Andersson Gunvor 1999 Children in permanent foster care in Sweden	Forskningsartikel	Artikeln innehåller ett urval ur ett undersökningsprojekt om skillnaden av att vara ett fosterbarn.	Intervju	... Fosterbarn, i alla fall de i långtidsplacering är oftast nöjda med fosterfamiljen och kallar den ofta sin familj...
Henna Jokiahho 2007 Elämäntapana sijaisvanhemmuus - Sijaisäitien kokemuksia sijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta	Pro gradu	Undersöker fostermödrars erfarenheter och uppfattningar av fosterföräldraskap, hur de uppfattar att relationen skapas mellan dem och fosterbarnet samt hur	Temaintervju och frågeformulär	Motiven till att bli fosterföräldrar var bl.a. viljan att hjälpa eller väntan att bli moder. Stor utmaning att dela föräldraskapet med de biologiska föräldrarna.

		vardagen ser ut. Fosterföräldrars uppfattning om samarbete med biologiska föräldrar.		
Saarinen Suvi 2006 Arjen ammattilaiset – sijaisvanhemmuus	Pro gradu	I underökningen granskas hur fosterföräldraskap kan ses som arbete och om fosterföräldrarna ser det som arbete eller föräldraskap.	Frågeformulär	Som resultat presenteras föräldrars orsaker att bli fosterföräldrar. Den största orsaken är viljan att hjälpa barn som har det svårt. Belyser att de flesta fosterföräldrarna har en bra och varm relation till barnen.
Välivaara Christine 2009 Sijaisvanhempesi ja sijoitettu lapsen tunteet- viikko sijaisperheen arkea päiväkirjojen valossa	Pro gradu	Undersökningens syfte är att undersöka hurdana känslor temperament och krävande situationer barn under skolåldern har i fosterfamiljen. Fosterföräldrars stress och föräldrastil.	Dagboksmetod och frågeformulär	Fosterföräldrarnas föräldrastil var i huvudsak auktoritär, ledande. Mödrar var mera stressrelaterade än fäderna i förhållande till barnets uppväxt och problem.
Rosenwald Mitchell & Bronstein Laura. 2008 Fosterparents speak - Characteristics of foster children and experiences in the role of foster parents	Forskningsartikel	Fosterföräldraskap som service, deras föredragelse om barnens karaktär, värde socialarbetaren och problemen som fosterförälder	Intervju	Fosterföräldrars erfarenheter och insatser skall tas till syn när man tankar på att behålla och bygga föräldrarollen och deras relation med barnen.

5 RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel redogör jag för resultaten av forskningsartiklars och studiers analys. Forskningsartiklarna och studierna analyserades genom innehållsanalys och delades in i kategorier för att greppa arbetets syfte, med detta menar jag redogörelse för familjevårdarens anknytningsrelation till placerade barn och om möjligheter att bilda en relation mellan dem. Kategorierna presenteras nedan.

Figur 1. Kategorier som bildats med hjälp av innehållsanalys

5.1 Utmaningar i familjevårdarens relations skapande till placerade barn

I detta kapitel kommer jag att redogöra för vilka yttre och inre faktorer utmanar familjevårdaren när det gäller att skapa en relation till placerade barn.

5.1.1 Inre faktorer

När barnen kommer som små till fosterhemmet har de lättare att anpassa sig till vardagen. De barn som är äldre har mera svårigheter i att bilda en relation till nya föräldrar. Enligt Jokiaho (2007) för att en lyckad relation skall bildas är barnets ålder vid placeringen viktig. Fostermodrarna hade också lättare att anknyta sig till barn som var yngre. I fall barnen vid placeringen var äldre kände fostermodrarna att relationen till barnen kunde bli mera professionell i stället för att bilda en moder barn relation.

Fostermodrarna ansåg också att barnets tidigare erfarenheter och bakgrund har en påverkan på skapande av relationen mellan fostermoder och placerat barn. Alltså om barnen är svårt traumatiserade kan bildandet av en relations försvåras. När ett litet barn kommer till fosterfamiljen väcker det nästan omedelbart moderkänslor hos fostermodern. De flesta fostermodrarna ser inte heller skillnad i kärlek för biologiska barnen eller för fosterbarnen. Vissa fostermodrar märkte ändå skillnaden på grund av att de inte fått uppleva barnets födsel och tiden genast efter den. Jokiaho (2007) påpekar vidare att fosterföräldrarnas egna förväntningar och attityd mot barnet och biologiska föräldern kan påverka hur relationen bildas. Då fostermodern kan ge sitt förtroende åt barnen stöder det en gynnsam anknytningsrelation.

Saarinen (2006) beskriver familjevården som tung på grund av att barnet behöver en hel del med uppmärksamhet och tid. Med detta menas att en god relation bildas i vardagen på familjehemmet. Man måste också ge tid åt barnet för att denne skall anpassa sig till den nya familjen. Jokiaho (2007) lyfter fram att ett litet barn anknyter sig till personen som vårdar. Man kan då säga att i omvårdnad skapas det en ömsesidig känslorelation mellan fostermoder och placerat barn.

Familjevårdaren arbetar mycket med placerade barns trauman och på grund av dem kan stämningen i fosterfamiljen ändra. Barnet kan gråta mycket och kräva mycket med uppmärksamhet. Första året ses av fosterfamiljen som den tyngsta delen av placeringen. Känslor och tröttnad kan väckas i hela familjen på grund av att man väntar sig en normal familjs vardag.

Enligt Saarinen (2006) fanns det fosterföräldrar som hade svårt att förhålla sig lika till fosterbarnen som till egna biologiska barn. På någon känslomässig nivå kunde inte alla känna sig som moder till fosterbarnen som till biologiska barnen. Även Rosenwald & Bronstein (2008) kommer fram med att vissa fosterföräldrar inte vill bli så anknutna till barnen för att de fanns mycket med svårigheter i början. I vissa fall blev fosterföräldrarna anknutna men samtidigt var de mycket rädda om barnen. Fosterföräldrarna var rädda om barnets erfarenheter och trauman som kanske dyker upp först längre in i placeringen.

Fostermödrarna kan ha mera stress än fosterfadern relaterat till barnets uppväxt. Uppväxten medförde ofta problem och svårigheter som fostermödrarna stressade för. När fosterföräldrarnas psykiska krafter inte mera räcker till i stressfulla situationer kan föräldraskapet riskeras. Barnets problem och föräldrarnas stress kan sinsemellan påverka på varandra och på resten av familjen. (Välivaara 2009)

Andra utmanande faktorer i fosterföräldraskapet enligt Saarinen (2006) kan vara tröttnad på grund av fosterbarnets vård och svårigheter i samband med den. Fosterföräldern kan lätt bli blind för sin egen förmåga att orka och inte heller förstå att ta semester. Alltså betyder detta att fosterföräldrar kan ha svårt att se skillnaden mellan föräldraskapet och arbete. Saarinen (2006) skriver att fosterföräldrar ofta känner otillräcklighet i sitt föräldraskap. Vilket kan bero på barnets svåra problem. Fosterföräldrarna kan göra allt, men ändå räcker det inte till. I dessa fall vill fosterföräldrarna ha mera skolning, stöd och mera värdering.

5.1.2 Yttre faktorer

Enligt Jokiaho (2007) kan sociala omgivningen påverka fostermoderns och barnets relation. Sociala omgivningen kan till exempel vara barnets biologiska förälder. Här påpekar hon viktigheten i att barnet skall få lov att anknyta sig och lov att känna sig tryggt. Detta kan familjevården erbjuda barnet men biologiska föräldrarna förstår det inte alltid. Kontakten med biologiska föräldern är viktig, det bidrar till en god anknytning mellan fostermoder och det placera barn barnet. Barnet känner sina rötter men kan också anknyta sig till fosterföräldrarna.

Andersson (1999) konstaterar att för vissa barn är biologiska föräldrars träffar viktiga för att placeringen till fosterfamiljen skall bli lyckad. Vidare konstaterar hon att både biologiska och fosterföräldrarna skall acceptera varandra. Många gånger måste fosterföräldrar vinna biologiska föräldrarnas uppskattning och i början av placeringen hade vissa hot gjorts mot fosterföräldrar. Många fosterföräldrar hade det svårt i början och biologiska föräldrarna kunde inte tänka på barnets bästa då det gällde placeringen. Enligt Saarinen (2006) kan barnens kontakt till de biologiska föräldrarna vara så nära, att det inte kan bildas en anknytningsrelation mellan barnet och fosterföräldern. Regelbundna träffar kunde störa barnets anpassning till fosterfamiljen.

Jokiaho (2007) påpekar att socialt stöd av socialarbetaren eller andra fosterföräldrar i början av placeringen stöder en gynnsam anknytningsrelation. Tillräckligt professionellt stöd behövs i början av placeringen, i alla fall då barnen är svårt traumatiserade. Saarinen (2006) berättar också att fosterföräldrar behöver mera socialt stöd. Många familjevårdare anser att deras arbete inte får uppskattning och det finns för mycket arbete för en person. Fastän barnen är en del av familjen kan början vara svår och stödet hjälper vidare.

Även Andersson (1999) hittade i sin undersökning brister på socialarbetarens insats på placeringen. Socialarbetarna var ofta obekanta med fallen och kände inte tillräckligt bra barnen och fosterföräldrarna för att kunna hjälpa och stöda dem. Här påpekar Andersson (1999) ännu att fosterföräldrarna behöver stöd och uppskattning av socialarbetaren. Detta för att stöda placeringen i början och ge fosterfamiljen en känsla av att de gör ett viktigt arbete. Fosterföräldrarna önskar att de vore mera hörda angående barnets ärenden.

Barnets vård medför mycket ansvar men fosterfamiljen har ändå lite möjligheter att bestämma över barnets saker.

Enligt Rosenwald & Bronstein (2008) var utmaningar i fosterföräldraskapet det att de kände sig värdelösa eller opålitliga och de hade problem med socialarbetarna. Fosterföräldrarna ville ha mera information om barnets historia samt mera besluts ansvar över barnets framtid. Här kunde saker om barnets tidiga erfarenheter och historia komma som en överraskning åt fosterföräldrarna senare in i placeringen. Informationen kan hjälpa familjevårdare i sitt arbete och ge svar om varför barnet beter sig på ett visst sätt. Vidare kom det fram i undersökningen att fosterföräldraskap medför svårigheter som påverkar också biologiska barnen och äktenskapet.

Väliivaara (2009) lyfter fram att när fosterföräldrar bli trötta och omgivningen inte stöder fosterföräldrar, kan placeringen avbrytas. Därför är det viktigt att fosterföräldrarna får tillräckligt med information om arbetet och i fortsättningen får stöd både ekonomiskt och professionellt.

5.2 Trygg anknytningsrelation mellan barn och föräldrar i familjevården

I detta kapitel tar jag upp om man i familjevården kan skapa en trygg anknytningsrelation mellan sig och det placerade barnet. Först redogör jag för vilka möjligheter de finns i familjevården att skapa anknytningsrelationer och sedan för familjevårdarens egenskaper som hjälper relationsbildning.

5.2.1 Familjevårdens möjligheter

Andersson (2005) lyfter fram att nya inflytelserika anknytningsrelationer kan bli skapade i senare skede i barndomen. Hon påpekar att tidig relation mellan barn och moder inte är avgörande. Barn som haft olika anknytnings erfarenheter i barndomen hade olika relation till fosterföräldrar och/eller biologiska föräldrar. Det visar sig av det finns vissa möjligheter att barn kan skapa en anknytningsrelation till fosterfamiljen och att skapa en relation för hela livet.

Det centrala i familjevårdarens arbete är vårdarens och barnets relation. Saarinen (2006) konstaterar att största delen av fosterföräldrarna anser att de har en varm och god rela-

tion till fosterbarnen. Här menar hon att relationen ses från bådass synvinkel. Både barnet och fosterföräldern bidrar till en lyckad anknytningsrelation.

För att en lyckad relation skall bildas skall fostermodern enligt Saarinen (2006) vara aktiv, vilja hjälpa och stöda barnet. Barnet skall vid behov ha tillgång till terapi. Barnet behöver mer än kärlek och vård. Barnet behöver också mycket uppmärksamhet och tid och detta skall familjevårdaren erbjuda.

Andersson (1999) lyfter fram att fosterföräldrarna anknyter sig till barnen oberoende om de finns garanti på att placeringen är varaktig. Fosterföräldrarna säger att de inte kan arbeta med barnen om de inte anknyter sig till dem och att de inte håller tillbaka sina känslor. Fast de inte finns garanti och man inte heller kan äga ett barn, finns det ändå en anknytning mellan dem. Andersson (1999) skriver vidare att fosterföräldrarna anser att det är viktigt att försäkra barnen att de är en del av familjen och att de är deras egna barn.

Enligt Väliivaara (2009) beskriver fosterföräldrar sig själv ofta som kärleksfulla och att de lägger gränser samt svarar till barnens enskilda behov. Många fosterföräldrar förhåller sig själv till placerade barnen som till sina egna biologiska barn. Fosterföräldrarna ansåg även att det finns möjligheter att bilda nära och förtroendefulla relationer i fosterhemmet.

Väliivaara (2009) lyfter fram att fosterföräldrar i hennes undersökning hade goda förhållanden, bra ekonomiskt stöd samt stöd från omgivningen. De här allt bidrar till mindre stress och ger goda resurser till att orka med vardagen. Ofta blir en av fosterföräldrarna hemma och sköter barnen som också bidrar till en gynnsam uppväxtmiljö. Väliivaara (2009) påpekar att fosterföräldrarna också hade fått utbildning före dem blev fosterföräldrar. Fosterföräldrars sensitivitet och respons tillsammans med omgivningen stöder en lyckad placering. Fosterföräldrars förmåga att svara på placerade barnets enskilda behov och känslor bidrar till barnets optimala utveckling. Här skriver Väliivaara (2009) ännu att fosterföräldrar kan dra nytta av andra fosterföräldrars erfarenheter och har då möjlighet att reflektera över olika föräldraskap.

5.2.1 Familjevårdarens egenskaper

Moderns kärlek och vård kan ses som all botande enligt Saarinen (2006), och ofta kan man se familjevård som föräldraskap men inte som arbete. Familjevårdaren bör vara empatisk, kärleksfull, varm och öppen. Familjevårdaren bör lyssna och trösta barn när de är ledsna eller har känslomässiga reaktioner. Saarinen (2006) påpekar att familjevårdarens egna känslor skall hållas i kontroll för att hon skall kunna objektivt granska svåra situationer. Objektivitet är en del av familjevårdarens professionalitet. Alltså menar Saarinen (2006) vidare att familjevårdaren skall kunna fungera emotionellt, men också vara en stark och pålitlig vuxen. Hon får inte överge sig till känslor för hon måste kunna stöda barnen. Familjevårdarens känslighet kommer inte alltid av sig själv utan man kan också lära sig det. Någon gång kan det kännas hopplöst att kunna trösta och hjälpa barn när de mår dåligt.

Fosterföräldrar måste vara mera sensitiva än biologiska föräldrar för att kunna skapa en trygg anknytningsrelation med ett barn. Andersson (2005) förklarar att fosterföräldrar ofta ses av barnen som den riktiga familjen och som ett stöd fast barnen hade det mycket svårt. Om barnen pendlar fram och tillbaka mellan fosterfamiljen och biologiska familjen kan barnet oftast returnera till samma fosterfamilj. Andersson (2005) forstätter med att skriva om hur fosterföräldrarna var stödjande under perioder där barnen hade det svårt och placerade barnen hade skapat en nära relation till fosterföräldrarna.

Jokiaho (2007) lyfter fram fosterföräldrars sätt att kunna svara på barnets specialbehov, ge kärlek, trygghet och respekt. Enkla saker kan ses som de viktigaste. De flesta fostermodrarna i Jokiahos (2007) undersökning ansåg att fostermoderskap är likadant som biologiskt föräldraskap och kan ses som vanlig fostran. Alltid är det inte bara att vara med barnet och vårda barnet utan de finns andra faktorer blandade, som till exempel de biologiska föräldrarna. Alltså måste man tänka på att barnet har andra relationer i sitt liv. Andra viktiga saker i fosterfamiljer är gemenskap och tiden man är tillsammans. Familjevårdaren kan också hamna att lära barnen att göra enkla vardagssysslor och praktiska saker. Här behövs tålamod på grund av att man ofta måste lära barnen dem flera gånger på nytt.

Saarinen (2006) skriver att en god familjevårdare sätter barnets behov först, tar i hänsyn biologiska föräldrarna, är samarbetsvillig och tar hand om sin egen hälsa. Familjevårdaren skall förstå och respektera alla barn och vuxna. För att förstå barnets erfarenheter, problem och symptom måste man se saker från barnets synvinkel.

Gränser och klara fostringsmetoder är viktiga i en fosterfamilj. Barnets sätt att lyda och förhållande till gränser kan ses från barnets ålder vid placeringen. Om barnet varit liten vid placeringen har denne redan blivit van vid gränser och regler och kan lättare ta emot nya. Äldre barn kan mera motarbeta gränserna på grund av att de inte haft tidigare vuxna som sätter gränser eller regler. Äldre fosterbarn kunde också lättare hota fosterföräldrarna och de var mera likgiltiga. (Jokiaho 2007)

5.3 Familjevårdarens roll som förälder

I detta kapitel beskriver jag familjevårdarnas uppfattningar om sin föräldraroll samt redogör jag för det delade föräldraskapet mellan biologiska föräldrarna och fosterföräldrarna.

5.3.1 Föräldraroll

Väliivaara (2009) anser att fosterföräldrar i hennes undersökning kan ses som auktoritativa fostrare. För traumatiserade barn är den bästa föräldrastilen ledande, empatisk, accepterande, lekfull och intresserad. Väliivaara (2009) tillägger ännu att fosterföräldrarna diskuterade ofta med barnen och visade ofta varma känslor mot barnet. Fosterföräldrarna i hennes undersökning såg sig själv som kärleksfulla och som föräldrar som lägger gränser. Fosterföräldrarna skall lära barnet om livet. Barnet lär sig skillnaden mellan rätt och fel, samt att ta andra i beaktande. Fosterföräldrarna svarade också på barnets enskilda men utmanande behov samt gav trygghet. Med detta menar hon att fosterföräldraskap inte skiljer sig från det som anses som vanligt föräldraskap. Fosterföräldrar hoppas ofta att de är goda och tillräckligt bra föräldrar fast de inte alltid känner det. Efter en lång tid har de flesta ändå lyckat bilda en nära och pålitlig relation.

Rosenwald & Bronstein (2008) påpekar också att fosterföräldrar skyller på sig själv om det inte kan hjälpa ett placerat barn. Fast de vet att barnen oftast har stora problem när de kommer till fosterfamiljen. Fosterföräldrarna försöker sitt bästa i att hjälpa barnen, men alltid kan man inte hjälpa dem. Fosterföräldrarna försöker hitta på nya idéer och stödformer men de räcker inte alltid till. Fosterföräldrarna upplevde att man måste i deras arbete lära sig att förstå varför barnet beter sig på ett visst sätt och skapa metoder för att stöda barnet. Ibland kan det placerade barnet vara så svårt traumatiserade att fast man ger all vård, uppväxt och arbete kan man ändå inte lösa barnets problem.

Enligt Saarinen (2006) är den största motivationen att bli fosterförälder viljan att hjälpa barnen. Vissa fosterföräldrar hade konstaterat att fosterföräldraskap hör till deras livsstil samt att man kombinera arbete och föräldraskap. Fostermodrar kan man se ha större problem att förena arbete och moderskap. Alltså kan fostermodrarna se familjevården som bara moderskap. Saarinen (2006) forstätter med att berätta om hur fosterföräldrarna ser sitt föräldraskap som vanlig vardag. Fast vissa skyldigheter ändå finns som till exempel träffar med biologiska föräldrarna.

Rosenwald & Bronstein (2008) lyfter fram fosterföräldrars tankar om föräldraskap, de ser det som belönande, de vill hjälpa barnen och att de gillar att vara föräldrar. De beskriver att fosterföräldraskap medför hög engagemang och att de helst vill ta alla barn emot för att så många behöver hjälp. Fosterföräldrarna kunde se barnen som sitt uppdrag. Vidare kommer de fram med att många fosterföräldrar är oroliga av att hand om barn med så många problem, medan andra vill bli fosterföräldrar på grund av att de kan hjälpa de barnen som behöver de mest.

Enligt Saarinen (2006) ansåg ett flertal fostermodrar att de har rätt att känna sig som modrar i fall barnets biologiska föräldrar inte varit aktiva i barnets liv. När fosterföräldrarna vårdar ett litet barn kan det väcka starka känslor för vård och föräldraskap. I fall barnet inte har någon annan släkt kan fostermodern se sig själv som barnets mor.

Till familjevårdaren hör vanliga modersuppgifter. Dagliga hushållssysslor, matlagning, tvätt och stöd i läxläsning. Familjevårdarens uppgift kan vara krävande men samtidigt belönande. Föräldrarna får krafter av se hur barnen utvecklas och lär sig nya saker. Familjevård som arbete kan ses som varierande och mångsidigt. Familjevårdaren gläds också av de att de märker hur det bildas en anknytningsrelation mellan denne och barnet. Speciellt fostermödrarna berättade hur de njuter av barnens sätt att visa kärlek och anknytning. Ibland finns det ändå barn som aldrig svarar på fosterföräldrars kärlek. (Jokinen 2009)

Som en utmaning i familjevården kan man se effekten på fosterfamiljens biologiska barn på grund av att det placeras ett barn som kräver mycket uppmärksamhet. Traumatiserade barn kräver mycket med uppmärksamhet och då kan de egna barnen bli lidande av att deras tid går ut till just detta barn. Vissa biologiska barn kunde bli svartsjuka och acceptans skedde först senare. (Jokinen 2009)

5.3.2 Delat föräldraskap

Andersson (1999) beskriver fosterföräldrars relation och samarbete med biologiska föräldrarna som god och att de även fick stöd av barnens andra släktingar. Vissa barn kan i början vilja återkomma med biologiska föräldrarna men har ändå blivit kvar hos fosterfamiljen. I en idealisk situation är biologiska föräldrarna villiga att låta barnen leva med fosterfamiljen och kan se barnets bästa i att bo där.

Enligt Jokinen (2006) är den största utmaningen i fosterföräldraskapet då föräldraskapet delas mellan två par föräldrar. Fostermödrar hade beskrivit situationen som den svåraste tiden. Allas känslor hade hamnat på prövning, fosterföräldrars, biologiska föräldrars och placerade barnets. Barnets omhändertagning och placering kan väcka många känslor hos de biologiska föräldrarna. De biologiska föräldrarna kan ha svårt att acceptera omhändertagningen och de kan inte ge sitt stöd till fosterföräldrarna. Fosterfamiljen kan få en del anklagelser av de biologiska föräldrarna om att de orsakat barnets problem.

Jokinen (2006) lyfter fram att barnets träffar med de biologiska föräldrarna inte alltid var lätta, barnen kunde vara rädda och blev ofta trötta efter träffarna. Efteråt var barnen

också ängsliga och hade ångest. De biologiska och fosterföräldrarna kan ha olika sätt att fostra barnen. Detta kan medföra problem då barnen skall besöka de biologiska föräldrarna och de kanske inte har lagt gränser alls. Samtidigt kan de biologiska föräldrarna se träffarna som såpas några att de inte är lönsamt eller de inte ids sätta desto mera gränser.

Andersson (2005) hade i sin undersökning delat barnen i tre kategorier. I den första kategorin var barn som haft en god anknytning till sin biologiska moder. Barnen var placerade i en fosterfamilj och hade regelbunden kontakt med den biologiska familjen. Första kategorins barn såg båda föräldrarna som deras egen familj. Orsakerna kunde vara att de hade regelbunden kontakt med den biologiska familjen och erbjöds att välja samt blev inte utsatta av de biologiska föräldrarnas problem. Andra kategorin var otryggt anknutna barn och de flesta hade ingen eller knapp kontakt med den biologiska familjen under placeringen. Senare hade de mera besvikelser i familjerelationerna. I den tredje kategorin hade barn olika erfarenheter i tidiga relationer. Dessa barn hade problem i skolan och beteenden som ledde till större problem i fortsatt vuxet liv. Vissa fosterföräldrar stödde barnen av denna kategorisering men alltid är det inte möjligt och placeringen kan då avbrytas. Man kan dra slutsatsen de finns många bra erfarenheter av fosterfamiljer och möjligheter i att fosterfamiljen är barnets egen familj hela livet. Det finns också dåliga erfarenheter av placering till familjehem så som det finns dåliga erfarenheter av att återvända hem. Familjerelationer både för vuxna och barn har alltid en stor betydelse i vilken form som helst.

Andersson (1999) belyser att fosterföräldrarna hoppas att barnen håller kontakt med fosterföräldrarna antingen när barnen återförenas med de biologiska föräldrarna eller blir myndiga. Enligt hennes långtidsstudie ansåg de flesta barnen att fosterfamiljen var deras riktiga familj. Oftast är det barnen som håller uppe relationen eller bryter den när de blir äldre. Saarinen (2006) påpekar också betydelsen av fortsatt kontakt med fosterfamiljen. Om placeringen hade upphört tyckte fosterföräldrarna att barnet ännu hör till familjen fast barnet inte bor där.

6 DISKUSSION

I detta kapitel diskuterar jag resultatet i examensarbetet. Efter resultatdiskussionen diskuterar jag metoden och har en avslutande diskussion. Till sist ger jag även förslag till fortsatt forskning.

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med mitt examensarbete var att redogöra för familjevårdarens anknytningsrelation till placerade barn och om man som familjevårdare kan skapa en anknytningsrelation till barnen. Utgående från forskningsfrågorna:

Vilka är utmaningarna hos familjevårdare när det gäller att skapa en relation till placerade barn?

Kan man inom familjevården få till stånd en trygg anknytningsrelation mellan barn och föräldrar?

Vilka är utmaningarna hos familjevårdare/fosterföräldrar när det gäller själva rollen som familjevårdare?

När man diskuterar utmaningar i skapandet av en relation mellan familjevårdare och placerat barn stämmer teorin och resultatet överens. Det finns vissa centrala saker som både kommit upp i teorin och i resultatet. Kalland (2008:231–232) och Andersson (2005) påpekar att då barnet som liten placeras i familjevård möjliggör det en trygg anknytningsrelation mellan fostermodern och barnet. Barn som placeras som äldre i familjevård har kanske haft dåliga tidiga erfarenheter. Fostermodrarna tycktes också få lättare moderkänslor då barnet var litet. Enligt Jokiaho (2009) och Rosenwald & Bronstein (2008) är den ömsesidiga respekten viktig och bidrar till skapandet av en god relation mellan fosterföräldrar och placerat barn.

Jokiaho (2007) påpekar att den sociala omgivningen kan påverka fostermoderns och barnets relation. Till exempel kan barnets biologiska föräldrar vara en utmaning på

grund av att de kan medföra oro. Fosterfamiljen skall också få socialt stöd för att placeringen skall lyckas. Början av placeringen kan oftast ses som mycket tung och många gånger kan fostermodern känna sig ensam i sin uppgift. Alltså kan både yttre och inre påverkan utmana skapandet av en relation mellan placerat barn och fosterförälder.

Från resultat kan man dra slutsatsen att det sociala stödet som familjevårdaren fick, inte alltid var tillräckligt. Man önskade att socialarbetarna hade mera kännedom om fosterfamiljen samt att de kunde erbjuda hjälp vid behov. Janhunen (2008:141) stöder detta med att skriva om hur fosterföräldrarna önskade aktiv kontakt, värdering och förståelse av socialarbetarna. Både fosterföräldrarna och socialarbetarna bör lära sig att känna igen fosterfamiljens behov av stöd och söka hjälp i tid. Jag anser att all information fosterföräldrarna kan få om det placerade barnet är viktigt för att placeringen skall lyckas. Informationen kan hjälpa fosterföräldern att förstå barnets reaktion så den inte kommer som en överraskning.

I teorin och i resultatet påpekades familjevårdarens egenskaper och familjevårdens möjligheter i bildandet av en relation. Allt från att vara kärleksfull till att föra barnet till hobbyn kan vara viktiga och nödvändiga egenskaper då det handlar om att bilda en relation mellan förälder och barn. I teorin (Valkonen:2008:105) och i resultatet (Välivaara:2009) framkommer det att fosterföräldern skall kunna älska men även kunna sätta gränser. De mest centrala egenskaperna av en familjevårdare anses både i teorin och i resultatet vara sättet att kunna svara på barnets special behov, ge kärlek, trygghet och respekt. Punamäki (2001:185–189) beskriver att det är viktigt att förstå barnets anknytningsrelation för att förstå barnets erfarenhet av traumat. Barnen kan ha mycket olika erfarenheter av tidiga anknytningsrelationer och kan bete sig enligt dem. Alltså måste fosterföräldern ha vissa egenskaper, ha förståelse för barnet och kunna hjälpa denne. Tuvoila (2008:46–47) påpekar att även om barnet kommer som barnskyddsklient som väldigt litet kan barnets känslomässiga tillstånd vara så skadat att metoderna för att hjälpa henne är nästan omöjliga eftersom barnet har skapat ett skydd åt sig. Det kan hända att det inte alls skapas någon ny anknytning mellan fosterföräldrar eller att relationen kan vara mycket svår och tung. De vill säga alltid går det inte att skapa en trygg

anknytningsrelation mellan familjevårdare och placerat barn, relation kan då bli mera professionell.

Tyngdpunkten i familjevården ligger i att fosterfamiljen ofta stöder barnen i mycket tunga och svåra tider. Oftast är fosterfamiljen det placerade barnets enda familj hela livet. De kommer även fram i resultatet att det är både barnet och fosterföräldern som bidrar till en god anknytningsrelation. Detta innebär att fosterföräldrarnas egenskaper, aktivitet, öppenhet och stöd bidrar till detta, också barnets tidiga erfarenheter och anknytningsrelationer.

Föräldrarollen i familjevården kan på många sätt ses som vanligt föräldraskap med vissa extra skyldigheter. Föräldrarollen kan också vara bristande på grund av att familjevårdaren inte har ett biologiskt band till barnet eller för att familjevårdaren inte har möjligheten att bestämma över barnets ärenden. Valkonen (2008:106) skriver att avsaknaden av de biologiska banden kan ha en inverkan på relationen mellan fosterföräldern och barnet. Barnet skall kunna skapa en relation till alla dess föräldrar och föräldrarna skall inte tävla om barnets anknytning. Både i teorin och i resultatet togs det delade föräldraskapet mellan biologiska och fosterföräldrarna upp. I resultatet förklarar bland annat Andersson (1999) att relationen mellan de biologiska föräldrarna och fosterföräldrarna oftast sågs som god. Jokiaho (2009) beskriver igen att fosterföräldraskapets största utmaning är att föräldraskapet delas mellan två föräldrar. Det vill säga att familjevårdare kan ha svårt att förhålla sig till de biologiska föräldrarna eller att träffarna mellan barnet och dess biologiska föräldrar kan medföra mycket bekymmer.

Enligt teorin och mitt resultat kan jag konstatera att det finns goda erfarenheter och möjligheter för bildandet av en god relation mellan familjevårdare och det placerat barn. För bildandet av en trygg anknytning är flera saker bundna till varandra. Både barnet och familjevårdaren bidrar till bildandet av en god relation. Jag kan utgående från både teorin och resultatet konstatera att familjevårdarens roll kan ses som vanligt föräldraskap fastän den kanske inte motsvarar den traditionella bilden av föräldraskap.

6.3 Metoddiskussion

Mitt examensarbete utfördes som en litteraturstudie för att skapa en helhetsbild av den forskning som finns inom ämnet. Sökningen genomfördes via databaser för att hitta relevanta artiklar och studier. Alla artiklar och studier kvalitetsgranskades och resultatet blev, sex olika forskningsartiklar och avhandlingar. Forskningsartiklarna och avhandlingarna analyserades genom innehållsanalys och av analysen gjordes kategorier. Av dessa kategorier utformades ett resultat.

Databaserna gav många träffar och jag hittade efter en lång sökprocess relevanta texter. Början av sökningen var lite svårare och jag fick pröva många sökord och kombinationer av sökord för att komma till bra resultat. Jag började alltid med att läsa rubriken och om den var relevant så läste jag abstraktet. Många artiklar och studier blev exkluderade för att de inte var relevanta för mitt ämne och saknade samband mellan familjevård och dess synvinkel. Inkluderade studier blev i antal lägre än väntat. Först hade jag tänkt endast inkludera artiklar och studier skrivna från år 2000 framåt för att få de nyaste studierna inom ämnet. Jag hittade dock en forskningsartikel från år 1999 som jag ansåg att var relevant och den blev också inkluderad. De andra forskningsartiklarna och studierna var nyare som visade att det nyligen gjorts studier om det valda ämnet.

Jag ansåg att innehållsanalysen var den mest passande analysmetoden till mitt examensarbete. Kategorierna som bildades var tillräckligt omfattande för att beskriva hela forskningsproblemet. Det hjälpte att hela arbetsprocessen var noga uppskriven. Jag hade också hjälp av tabellerna och figuren jag gjord till examensarbetet. Tabellerna och figuren ger också en helhetsbild om hur jag gått tillväga. Genom att jobba med denna litteraturstudie har jag lärt mig ett helt nytt sätt att arbeta.

Jag är nöjd med att jag valt att göra en litteraturstudie. Jag anser att jag med litteraturstudien fick ett omfattande resultat om mitt ämne. Eventuellt kan man göra en kvalitativ forskning om ämnet t.ex. med att intervjua familjevårdare. Jag anser att jag ändå med litteraturstudien fått ett brett och tillräckligt resultat.

6.4 Avslutande diskussion

Jag anser att via familjevården kan barnen känna sig älskade och leva sin barndom. De betyder också att familjevårdaren själv kan få glädje av att denne kunnat ge barnen ett hem. Jag har fått många olika perspektiv av undersökningarna jag använt i mitt arbete och märkt hur varierande familjevårdararbetet kan vara. Familjevård och till detta hörande anknytningsrelationen har varit ett mycket intressant ämne. Alltså har jag fått mera förståelse över familjevårdarens arbete lika som dess anknytning till barnen. Detta har också belyst ett mycket annorlunda föräldraskap.

Överlag är jag nöjd med mitt examensarbete. Familjevården och dess innehåll har lärt mig mycket under den tiden jag gjort arbete. Nya tankar som jag fått under hela arbetsprocessen tar jag med mig i arbetslivet.

6.5 Förslag till fortsatt forskning

Inom barnskyddet finns det en hel del ämnen som kan belysas med nya undersökningar. Barnens synvinkel och erfarenheter i vård utom hemmet är ett viktigt ämne som kan behandlas. Specifikt under vissa livsområden, t.ex. skolåldern. I mitt resultat kom det fram att många fosterföräldrar inte får det stöd de behöver. Vidare kan man forska i fosterföräldrars behov av stöd och hurdant stöd det skall vara. Dessa undersökningar kan användas i utveckling av stöd former för familjevårdare.

KÄLLOR

Ahto, Anja & Mikkola Pirjo. 1999, Perhehoito lastensuojelussa. Lastensuojelun keskusliitto, s. 41

Andersson Gunvor. 2004, Family relations, adjustment and well-being in a longitudinal study of children in care, School of Social Work; Lund University

Andersson Gunvor.1999, Children in permanent foster care in Sweden. School of Social Work; Lund University

Barnskyddslagen 13.4.2007/417. Finlex. Tillgänglig:
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417> Hämtad: 1.12.2010

Familjevårdarlagen 3.4.1992/312. Finlex. Tillgänglig:
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1992/19920312> Hämtad: 1.12.2010

Friberg, Febe. 2006. Att göra en litteraturöversikt. I: F. Friberg et al. Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten. Lund: Studentlitteratur, s. 115-124

Friberg, Febe. 2006. Tankeprocessen under examensarbete. I: F. Friberg et al. Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten. Lund: Studentlitteratur, s. 27-36

Hautamäki Ari.2001, Kiintymyssuhdeteoria-teoria yksilön kii(nit)tymisestä täreksiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkosista ja merkityksestä kehitykselle. I: J. Sinkkonen, M. Kalland, red. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*, WSOY, s.325

Hwang, Philip & Nilsson Björn. 1995, Utvecklingspsykologi från foster till vuxen. Stockholm: Natur och kultur. s.297

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. Förståelse, beskrivning och förklaring – introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovårdare och socialt arbete. Lund: Studentlitteratur, s. 316

Janhunen, Tarja. 2008, Jotta sijoitukset kestäisivät. I: J. Ketola toim. Menestyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä:PS-kustannus, s.194

Jokiaho, Henna. 2007, Elämäntapana sijaisvanhemmuus - Sijaisäitien kokemuksia sijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta. Pro gradu. Kasvatustieteen laitos; Jyväskylän yliopisto

Kalland, Mirjam. 2001, kiintymissuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. I: J. Sinkkonen, M. Kalland, red. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*, WSOY, s.325

Kalland, Mirjam. 2003, Menetysten läsnäolo vuorovaikutuksessa: varhainen adoptio ja sen hoito. I: P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen, red. *Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus*, Helsingfors:WSOY, s. 521

Ketola, Jari. 2008 toim., Sijoita perheeseen – perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Helsinki: PS-kustannus, s. 181

Känkänen Päivi. 2009, Siirtymät sijaishuollossa - hetkiä ja ikuisuuksia. I: M. Brady, red. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 287

Niemelä, Pirkko. 2003, Äitiyden tunteen syntyminen. I: P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen, red. *Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus*, Helsinki:WSOY, s. 521

Punamäki, Raija-Leena. 2001 kiintymyssuhde ja traumaattisen kokemuksen yhteys. I: J. Sinkkonen, M. Kalland, red. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*, WSOY, s.325

Pösö Tarja. 2007, Lastensuojelun puuttuva tieto. I: Vuori, J. & Nätkin, R., toim. *Perheyön tieto*, Tampere, s.297

Rosenwald, Mitchell & Bronstein, Laura. 2008. Fosterparenst speaks: Characteristics of foster children and experiences in the role of foster parents. *Journal of family and social work*.

Saastamoinen Kati. 2008, *Lapsen asema sijaishuollossa - käsikirja arjen toimintaan*. Helsinki: Edita, s. 349

Segesten, Kerstin. 2006. *Användbara texter. I: F. Friberg et al. Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur, s. 37-44

Sinkkonen Jari. 2001 *Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. I: J. Sinkkonen, M. Kalland, toim. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*, WSOY, s.325

Sinkkonen, Jari. 2003, *Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. I: P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen, red. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus*, Helsinki: WSOY, s. 521

Sinkkonen, Jari. 2003, *Lapsen varhainen isä suhde. I: P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen, toim. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus*, Helsinki: WSOY, s. 521

Socialvårdslagen 17.9.1982/710. Finlex. Tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1982/19820710> Hämtad: 1.12.2010

Suvi Saarinen. 2006, *Arjen ammattilaiset – sijaisvanhemmuus työnä*. Pro grad. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos; Jyväskylän Yliopisto

Tuovila, Pirjo. 2008. *Menetykset ja lapsen kehitys. I: J. Ketola toim. Menestyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi*. Jyväskylä: PS-kustannus, s.194

Valkonen, Leena. 2008, *Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? I: J. Ketola, red. Sijoita perheeseen – perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona*. Helsinki: PS-kustannus, s. 181

Välivaara Christine. 2009, Sijaisvanhempi ja sijoitettu lapsen tunteet viikko sijaisperheen arkea päiväkirjojen valossa. Pro gradu. Psykologian laitos; Jyväskylän yliopisto

Yesilova, Katja. 2007, Perheen puolsta. I: Vuori, J. & Nätkin, R., toim. *Perhetyön tieto*, Tampere, s.297

Östlundh, Linda. 2006. Informationsökning. I: F. Friberg et al. Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten. Lund: Studentlitteratur, s. 45-70